

Κ.Π. Καβάφης «Περιμένοντας τους βαρβάρους»: ένα ψηφιακό διδακτικό σενάριο νέας ελληνικής λογοτεχνίας για μαθητές λυκείου

K.P. Kavafis "Waiting for the Barbarians": a digital teaching scenario of Modern Greek Literature for high school students

Ευθύμιος Αθ. Κουφογιάννης, φιλόλογος, M.Ed., εκπαιδευτικός δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης,
efkoufo@gmail.com

Efthimios Ath. Koufogiannis, philologist, M.Ed., Secondary School Teacher, efkoufo@gmail.com

Abstract: The teaching scenario is addressed to philologists and teachers who teach Modern Greek Literature in high school. It tries to bring students in contact with Literature through a process of exploratory and constructive learning. Its main purpose is to make students aware of Cavafy's poetic work and its global dimensions.

More generally, the scenario sets out nine cognitive, nine educational, and six technological-digital goals which were generally achieved as it was shown from the student's participation and the completion of a self-assessment questionnaire at the end of the from process. In terms of methodology and teaching approach, teamworking, exploratory / discovery and constructive methods were followed, as well as the Six-Thinking Hats method.

The teaching scenario was implemented in the computer lab of the Karditsa Music School with the participation of a twenty – student group from the First Class of High School.

It is also an alternative proposal for teaching literature based on combining study with self action and personal creation of participating students. Thus the contribution of this teaching proposal is important because it activates students and enables them to approach a text of literature with a multifaceted way.

Key Words: literature, Kavafis, ICT, group cooperation

Περίληψη: Το διδακτικό σενάριο απευθύνεται σε φιλόλογους και σε όσους εκπαιδευτικούς διδάσκουν το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο Λύκειο. Επιχειρεί να φέρει τους μαθητές σε επαφή με τη Λογοτεχνία, μέσα από μια διαδικασία διερευνητικής και εποικοδομητικής μάθησης. Κύριος στόχος του είναι να γνωρίσουν οι μαθητές το ποιητικό έργο του Καβάφη και τις παγκόσμιες διαστάσεις του.

Γενικότερα, το σενάριο θέτει εννιά γνωστικούς, εννιά παιδαγωγικούς στόχους και έξι τεχνολογικούς – ψηφιακούς οι οποίοι σε γενικές γραμμές επιτεύχθηκαν όπως φάνηκε από τη συμμετοχή των μαθητών και από τη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου αξιολόγησης από τους ίδιους στο τέλος της διαδικασίας. Όσον αφορά τη μεθοδολογία και τη διδακτική

προσέγγιση ακολουθήθηκαν η ομαδοσυνεργατική, η διερευνητική/ανακαλυπτική και η εποικοδομιστική μέθοδος όπως και η μέθοδος των Έξι Σκεπτόμενων Καπέλων.

Το διδακτικό σενάριο εφαρμόστηκε στο εργαστήρι Η/Υ του Μουσικού Σχολείου Καρδίτσας με τη συμμετοχή ενός τμήματος είκοσι μαθητών της Α' τάξης Λυκείου.

Αποτελεί δε, εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας της λογοτεχνίας που στηρίζεται στο συνδυασμό της μελέτης με την αυτενέργεια και την προσωπική δημιουργία των συμμετεχόντων μαθητών. Έτσι η συμβολή της παρούσας διδακτικής πρότασης είναι σημαντική γιατί ενεργοποιεί τους μαθητές και τους δίνει τη δυνατότητα να προσεγγίσουν πολύπλευρα ένα λογοτεχνικό κείμενο.

Λέξεις – κλειδιά: Λογοτεχνία, Καβάφης, ΤΠΕ, Ομαδοσυνεργατικότητα

Εισαγωγή

Το σκεπτικό της διδακτικής παρέμβασης που διαρθρώθηκε σε ένα συνεχόμενο δίωρο στο εργαστήρι των ηλεκτρονικών υπολογιστών του σχολείου, βασίζεται στη διαπίστωση ότι η διδασκαλία της λογοτεχνίας έχει αντικατασταθεί σε μεγάλο βαθμό από τη διδασκαλία της λογοτεχνικής ανάγνωσης. Οι εκπαιδευτικοί συχνά προβληματίζονται αν θα πρέπει να αντιμετωπίζουν το αντικείμενο της λογοτεχνίας ως ιστορικό ντοκουμέντο ή ως ενεργό κείμενο· επιπλέον, αν η χρήση των κειμένων από τους μαθητές είναι πιο σημαντική από τα ίδια τα κείμενα (Καπλάνη & Κουντουρά, 2000). Ο λόγος δημιουργίας του σεναρίου ήταν η πρόκληση ενδιαφέροντος των μαθητών για το μάθημα της λογοτεχνίας το οποίο με τον μετωπικό τρόπο διδασκαλίας τους φαίνεται ανιαρό ενώ γενικότερα το μάθημα γίνεται αναποτελεσματικό αφού οι μαθητές δυσκολεύονται να κατακτήσουν τους βασικούς στόχους του αναλυτικού προγράμματος. Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με τη χρήση νέων τεχνολογιών προσφέρει ένα διαφορετικό εναλλακτικό διδακτικό μοντέλο αφού οι ΤΠΕ αποτελούν το σύγχρονο περιβάλλον γραμματισμού και ιδιαίτερα του κριτικού στα πλαίσια της νέας παιδαγωγικής του πολυγραμματισμού (Κουτσογιάννης, 2011) ενώ οι ΤΠΕ μπορούν να συμβάλλουν επίσης στην πολυστρωματική πρόσληψη και την ανάδειξη του παιγνιώδους χαρακτήρα της έντυπης λογοτεχνίας. Ο επεξεργαστής ευνοεί τον πειραματισμό με τις λέξεις και τη δομή των λογοτεχνικών κειμένων, αναδεικνύοντας στοιχεία της ποιητικής τους (Νικολαΐδου, 2014).

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαπιστώσουν ότι μέσα από τη συμμετοχή του μαθητή σε διάφορες δραστηριότητες όπως είναι η έρευνα, η παρατήρηση, οι ομάδες εργασίας αλλά και η χρήση των ΤΠΕ επιτυγχάνεται η διανοητική και συναισθηματική εγρήγορση, με απώτερο σκοπό την κατανόηση και την διευκόλυνση της διεργασίας της μάθησης.

Θεωρητικό πλαίσιο σεναρίου

Το μάθημα της Λογοτεχνίας οφείλει να αντιμετωπίζει το λογοτεχνικό κείμενο ως μέσο που εγγράφει την κοινωνική και ατομική εμπειρία των μαθητών, τις αγωνίες και τις προσωπικές αναζητήσεις τους. Έτσι, μπορεί να συμβάλλει στην αμφισβήτηση, αναδιαπραγμάτευση ή νομιμοποίηση κάθε είδους στερεοτύπων (Φρυδάκη, 2003). Οι μαθητές πρέπει να ενεργοποιούνται για να επισημάνουν στο κείμενο προβλήματα της πραγματικής ζωής, να τα επεξεργαστούν, να τα προσαρμόσουν στις ιδιαιτερότητες και τις οπτικές τους και τέλος να τα βιώσουν ως προσωπική εμπειρία (Τσαρμποπούλου, 2000). Αυτή η εκτίμηση για τον ρόλο της λογοτεχνίας εδράζεται στις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες που μετατοπίζουν τη διαδικασία της μάθησης από την πληροφορία στη συγκρότηση βιοθεωρίας και κοσμοθεωρίας, από την καλλιέργεια δεξιοτήτων στην οντολογική, γνωσιολογική και ηθική ανάπτυξη των κοινωνικών υποκειμένων, από τη χειραγώγηση στη χειραφέτηση, από τη διάχυση πληροφοριών στον αναστοχασμό των εκπαιδευτικών (Κουτσελίνη-Ιωαννίδου, 2008, Δημητριάδου & Ευσταθίου, 2007).

Για τη δημιουργία του σεναρίου λήφθηκαν υπόψη οι σύγχρονες απόψεις για τη μάθηση και τη διδασκαλία και ιδιαίτερα οι αρχές της σύγχρονης, ενεργητικής, διδακτικής μεθοδολογίας που στοχεύουν κυρίως στον κριτικό γραμματισμό και την αξιοποίηση του πολυτροπικού υλικού. Τα φύλλα εργασίας του παρόντος σεναρίου δομήθηκαν κατά τέτοιο τρόπο ώστε μέσα από τη συμμετοχή του μαθητή σε ανακαλυπτικούς τρόπους μάθησης με διάφορες δραστηριότητες όπως είναι η έρευνα, η παρατήρηση, οι ομάδες εργασίας αλλά και με τη χρήση των ΤΠΕ, να επιτευχθεί η διανοητική και συναισθηματική εγρήγορσή τους, με απώτερο σκοπό την κατανόηση και την διευκόλυνση της διεργασίας της μάθησης (Κουτσογιάννης, 2011).

Δόθηκε έμφαση στο μαθητοκεντρικό μοντέλο όπου ο διδάσκων εκπαιδευτικός είχε κυρίως εμπνευστικό και συμβουλευτικό ρόλο, ήταν «συνεργάτης» των μαθητών του (Ματσαγγούρας, 2001). Ο ρόλος των μαθητών ήταν στο επίκεντρο της διδασκαλίας καθώς τους δόθηκε η πρωτοβουλία να εμπλακούν ενεργητικά μέσα από τη διερεύνηση ιστοσελίδων του διαδικτύου και την ανακάλυψη των ζητούμενων στοιχείων ώστε να απαντήσουν σωστά στις ερωτήσεις των φύλλων εργασίας και να συμβάλλουν στη σύνθεση της τελικής εργασίας, του τελικού προϊόντος». Η έρευνα για τον εντοπισμό στοιχείων πολιτισμού, ιστορίας και εικόνων στηρίζεται στην εποικοδομητική και ανακαλυπτική μάθηση. Μάθηση και γνωστική ανάπτυξη επιτυγχάνονται μέσα σε ένα πλαίσιο που συνδυάζει τις αρχές του κοινωνικού εποικοδομισμού και της γνωστικής μαθητείας (Ματσαγγούρας, 1999). Σύμφωνα με την προϋπάρχουσα κονστρουκτιβιστική θεωρία (Κολιάδης, 2006) στα πλαίσια των γενικότερων θεωριών περί οικοδομισμού του οποίου εξέλιξη αποτελούν οι κοινωνικοπολιτισμικές θεωρίες, η νέα γνώση οικοδομείται πάνω σε μια προϋπάρχουσα γνώση του κάθε παιδιού.

Επίσης, επιδιώχθηκε η εργασία σε ομάδες μέσω της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου με την οποία ενισχύεται η επικοινωνία και η συνεργασία ατόμων με διαφορετικό χαρακτήρα, κοινωνικό και μορφωτικό επίπεδο και έτσι προκύπτει μια ζύμωση, ανταλλαγή απόψεων και

επιπλέον ενισχύεται η κοινωνικοποίηση των εμπλεκόμενων, καθώς και η δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων (Ματσαγγούρας, 2008). Το αναμενόμενο αποτέλεσμα είναι όλοι οι μαθητές να δρουν, να αναλαμβάνουν ρόλο, να ερευνούν, να δημιουργούν και να παρουσιάζουν τη δουλειά τους στο μάθημα. Με την εισαγωγή των ΤΠΕ στη διδασκαλία ευνοείται η συνεργατική μάθηση, οι μαθητές κατακτούν τη γνώση με την ομαδικότητα και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους ενώ αναπτύσσουν τη δημιουργική και κριτική τους σκέψη (Σολομωνίδου, 2006).

Ακόμα, με τη χρήση των ΤΠΕ επιδιώχθηκε να αναπτυχθεί μια σημαντική δεξιότητα των μαθητών, απαραίτητη στη σύγχρονη εποχή, ο ψηφιακός γραμματισμός. Η αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών στην εκπαίδευση, με τρόπο μάλιστα που η χρήση τους να διαχέεται όχι μόνο στα ποικίλα γνωστικά αντικείμενα αλλά και σε άλλες δραστηριότητες της σχολικής ζωής (Κουτσογιάννης, 2011), μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για μια διαφορετική προσέγγιση της γνώσης.

Τέλος, χρησιμοποιήθηκε η Μέθοδος των Έξι Σκεπτόμενων Καπέλων, μοντέλο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διερεύνηση διαφορετικών απόψεων και σκεπτικών των μαθητών. «Καθένα από τα καπέλα διαθέτει διαφορετικό χρώμα, το οποίο και περιγράφει την οπτική που υιοθετεί εκείνος που το φοράει» (De Bono, 2006). Ο De Bono δημιούργησε τη μέθοδο αυτή αρχικά για να υποβοηθήσει την ομαδική δράση, Το μέλος της ομάδας πρέπει να αναγνωρίσει το χρώμα του καπέλου που φοράει, την στιγμή ακριβώς που εκφράζει ένα επιχείρημα ή μια άποψη. Με τη Μέθοδο, λοιπόν, των Σκεπτόμενων Καπέλων, τα άτομα δεν είναι πλέον περιορισμένα σε μια και μοναδική οπτική. Το κάθε Καπέλο Σκέψης μπορεί να περιγραφεί ως εξής: Το Λευκό καπέλο εκπροσωπεί τα δεδομένα/πληροφορίες τις σχετικές με την κατάσταση ή το πρόβλημα. Είναι η αντικειμενικότητα, χωρίς εξηγήσεις. Το Κόκκινο καπέλο εκφράζει τα συναισθήματα για το πρόβλημα ή κατάσταση. Είναι η υποκειμενικότητα, χωρίς δικαιολογήσεις. Το Πράσινο καπέλο παράγει νέες ιδέες, προτάσεις ή λύσεις. Συμβολίζει την ανοιχτή και δημιουργική σκέψη. Το Κίτρινο καπέλο αναφέρεται στις θετικές πτυχές μιας προτεινόμενης λύσης, τα πλεονεκτήματα ή τα μελλοντικά οφέλη. Το Μαύρο καπέλο συλλέγει όλες τις αρνητικές πτυχές μιας λύσης ή απόφασης. Περιγράφει κινδύνους, δυσφορίες ή αρνητικές επιπτώσεις. Το Γαλάζιο καπέλο συντονίζει, προτείνει και καθοδηγεί. Επιστατεί για την τήρηση της διαδικασίας και την εστίαση προς τη σωστή κατεύθυνση (Αποστολίδης, 2012).

Περιγραφή εκπαιδευτικού σεναρίου

Τίτλος: Κ.Π.Καβάφης «Περιμένοντας τους βαρβάρους»: ένα ψηφιακό διδακτικό σενάριο λογοτεχνίας για μαθητές λυκείου».

Διδακτική ενότητα: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας - Η Νέα Αθηναϊκή Σχολή (1880-1922).

Τάξη: Α' Λυκείου.

Αριθμός μαθητών: 20

Χρονική διάρκεια: Δύο διδακτικές ώρες

Χώρος εφαρμογής: Εργαστήριο πληροφορικής

Προαπαιτούμενα Μέσα-υποστηρικτικό υλικό: 10 Η/Υ και σύνδεση με διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας, ηχεία, διαδραστικά σχολικά βιβλία μαθητή, διαδίκτυο/πρόγραμμα φυλλομετρητή (MozillaFirefox, Internetexplorer, Chrome), λογισμικό Προβολής Παρουσιάσεων, Windowsmediaplayer/ Αρχεία video (mp4,wmv), εργαλεία web2.

Προαπαιτούμενη γνώση: Μελέτη των κειμένων του σχολικού εγχειριδίου, στοιχειώδης εξοικείωση των μαθητών με την πλοήγηση στο διαδίκτυο, τον επεξεργαστή κειμένου, το πρόγραμμα παρουσίασης και την εργασία σε ομάδες.

Σύνδεση σεναρίου με Α.Π.Σ. - Στόχοι

Το σενάριο ακολουθεί το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της ώστε «ο μαθητής να έρθει σε επικοινωνία με σημαντικά και ποιοτικά αξιόλογα λογοτεχνικά έργα, να τον ασκήσει και να τον εθίσει στην ανάγνωσή τους. Να καταστήσει δηλαδή τον μαθητή αναγνώστη και κατά το δυνατόν καλό αναγνώστη καλλιεργώντας του μια σταθερή και παραμόνιμη σχέση με τη λογοτεχνία και την ανάγνωση. Η λογοτεχνία ως μάθημα συνιστά ειδικής ποιότητας μορφωτικό αγαθό που αποσκοπεί όχι τόσο στην παροχή γνώσεων όσο στη διαμόρφωση στάσεων και συστήματος αξιών με την καλλιέργεια της ευαισθησίας, τον εμπλουτισμό της εμπειρίας και την ανάπτυξη της φαντασίας που παρέχει στο μαθητή το λογοτεχνικό κείμενο».

Όσον αφορά τους στόχους οι μεν, γενικοί στόχοι της διδασκαλίας είναι:

α) Να κατανοήσει καλύτερα και να απολαύσει βαθύτερα ο μαθητής το κείμενο μέσα από την παρατήρηση, την επεξεργασία, τη διερεύνηση, την ανταλλαγή αναγνωστικής ευαισθησίας και πείρας.

β) Να ασκηθεί ο μαθητής στην ανάγνωση κειμένων, ώστε να καταστεί κατά το δυνατόν επαρκής και με κριτική συνείδηση αναγνώστης με την έφεση να εκφράζει και ο ίδιος τις δημιουργικές ή κριτικές δυνατότητές του.

γ) Να ευαισθητοποιηθεί ο μαθητής σε καίρια θέματα-προβλήματα του ανθρώπου και της κοινωνικής ζωής του.

δ) Να γνωρίσει μορφές και αξίες του πολιτισμού που συνδέονται τόσο με τη ζωή, την παράδοση και τη φυσιογνωμία του έθνους όσο και με το ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον στην ευρωπαϊκή ή την οικουμενική του διάσταση.

ε) Να αποκτήσει ο μαθητής ανάλογα με την ηλικία του ορισμένες γνώσεις αναφορικά με τα λογοτεχνικά γένη και είδη, την εξέλιξή τους, την ειδική χρήση του λόγου και την τεχνική,

κατά περίπτωση και σε σχέση με το είδος του κειμένου, το συγγραφέα, την εποχή, τα ρεύματα.

στ) Να αντιληφθεί ο μαθητής το φαινόμενο της λογοτεχνικότητας σε σχέση με τη χρήση της γλώσσας.

ζ) Να είναι σε θέση ο μαθητής να εκφράζει, προφορικά ή γραπτά την αναγνωστική του πρόσληψη, να σχολιάζει και να αξιολογεί τεκμηριώνοντας στο κείμενο την άποψή του.

Οι δε, ειδικοί στόχοι της διδασκαλίας είναι:

Γνωστικοί στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να έρθουν σε επαφή με τον Καβάφη και το έργο του.

Να γνωρίσουν την παγκόσμια απήχηση του έργου του.

Να γνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του καβαφικού έργου.

Να επισημάνουν στοιχεία της ποιητικής τεχνοτροπίας και γλώσσας του Καβάφη (χρήση της νέας ελληνικής, λόγιων λέξεων και λέξεων του ιδιώματος των Ελλήνων της Αλεξάνδρειας).

Να προσεγγίσουν το συγκεκριμένο έργο με την αξιοποίηση συγκεκριμένων εξωκειμενικών στοιχείων, π.χ. απαγγελία ποιημάτων του.

Να εκφράσουν την άποψή τους για το θέμα - ιδέα του ποιήματος.

Να ανακαλύψουν τους συμβολισμούς του ποιήματος και να οδηγηθούν σε αξιολογικές κρίσεις και σε αναγωγές στο σήμερα.

Να γνωρίσουν τις επιρροές που δέχτηκε ο συγγραφέας και την επιρροή του έργου του.

Να γνωρίσουν την εργογραφία του και τις κριτικές που γράφτηκαν για το έργο του.

Παιδαγωγικοί στόχοι

Οι μαθητές επιδιώκεται:

Να χρησιμοποιήσουν την ομαδική συνεργασία για την προσέγγιση του ποιητή και του έργου του.

Να εξοικειωθούν με την διερευνητική – βιωματική μάθηση.

Να εξοικειωθούν με τη διερεύνηση και επιλογή πληροφοριών μέσα από το υλικό που προσφέρει το διαδίκτυο.

Να καλλιεργήσουν την ικανότητα αξιολόγησης των προσφερόμενων πληροφοριών όσον αφορά τη χρησιμότητά τους.

- Να ενεργοποιήσουν την κρίση τους και τη φαντασία τους.
- Να αναπτύξουν τεχνικές πρόσληψης και κατανόησης του νεοελληνικού ποιητικού λόγου.
- Να καλλιεργήσουν τις εκφραστικές τους δεξιότητες στον προφορικό αλλά και στο γραπτό λόγο και να επικοινωνούν αποτελεσματικά μεταξύ τους.
- Να συνεργάζονται μεταξύ τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου αναπτύσσοντας προσωπική και συλλογική ευθύνη ως μέλη μιας ομάδας.
- Να καταστούν αποδέκτες της αισθητικής απόλαυσης του ποιητικού κειμένου.

Τεχνολογικοί – ψηφιακοί στόχοι

- Οι μαθητές επιδιώκεται:
- Να ασκηθούν στη χρήση των ηλεκτρονικών λεξικών και των σωμάτων κειμένων.
- Να αξιοποιήσουν το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου και να γνωρίσουν τις δυνατότητές του.
- Να μάθουν να δημιουργούν ένα πολυτροπικό κείμενο.
- Να οικοδομήσουν τη γνώση αναλαμβάνοντας κεντρικό και ενεργητικό ρόλο στη μαθησιακή διαδικασία.
- Να οικοδομήσουν τη γνώση διερευνώντας μέσω κριτικής αναζήτησης στο Διαδίκτυο και σε λογισμικά (ψηφιακός γραμματισμός).
- Να ασκηθούν στην πολύπλευρη και πολυπρισματική προσέγγιση της λογοτεχνίας μέσα από τον εντοπισμό και τη σύγκριση πηγών στο διαδίκτυο.

Σύντομη περιγραφή των βημάτων του σεναρίου (στο εργαστήρι Η/Υ, δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες χωρίς το διάλειμμα)

Πριν γίνει οποιαδήποτε δραστηριότητα οι μαθητές χωρίζονται τυχαία σε πέντε ομάδες (δύο υπολογιστές ανά ομάδα) των τεσσάρων ατόμων, καθώς και κατανομή των ρόλων (χειριστή του Η/Υ, γραμματέα, κ.λ.π.).

Κατά την πρώτη φάση (1η διδακτική ώρα) γίνονται οι εξής δραστηριότητες:

1ο βήμα: Αφόρμηση (5’). Ακρόαση απαγγελίας του ποιήματος από τον Γ.Π. Σαββίδη και τον Μίμη Σουλιώτη στη διεύθυνση: <http://www.kavafis.gr/poems/list.asp?cat=1>

2ο βήμα: Σύντομη ανάλυση, καταιγισμός ιδεών- έκφραση ιδεών και απόψεων για τις απαγγελίες με τη μέθοδο De Bono (10’). Επίσης, με βάση την ακρόαση του ποιήματος, τι είδους διαφορές εντοπίζετε στις απαγγελίες του Γ.Π. Σαββίδη και του Μίμη Σουλιώτη;

3ο βήμα: Εργασίες ομάδων (30’). Οι μαθητές ανοίγουν τα φύλλα εργασίας, τα οποία ο/η διδάσκων/διδάσκουσα έχει ήδη εγκαταστήσει στην επιφάνεια εργασίας του ηλεκτρονικού υπολογιστή και εργάζονται πάνω στα ηλεκτρονικά φύλλα εργασίας. Αναζητούν πληροφορίες στο Διαδίκτυο και επεξεργάζονται τα θέματα που τίθενται σ’ αυτά.

Κατά τη δεύτερη φάση (2η διδακτική ώρα) γίνονται οι εξής δραστηριότητες:

4ο βήμα: Οι ομάδες παρουσιάζουν τα προϊόντα τους στην ολομέλεια (30’)

5ο βήμα: Ερωτήσεις και διάλογος μεταξύ των μαθητών (15’)

Παρουσίαση φύλλων εργασίας - Αναζήτηση – καταγραφή - σύνθεση:

Μετά την αφόρμηση και τη σύντομη ανάλυσή της, ζητείται από τους μαθητές να μεταβούν στο διαδίκτυο και να ερευνήσουν υλικό στις ιστοσελίδες. Στην επιφάνεια εργασίας του κάθε υπολογιστή – σταθμού υπάρχει ένα ανοιχτό αρχείο με το φύλλο εργασίας που αντιστοιχεί στην κάθε ομάδα και υποομάδα.

Οι μαθητές ακολουθώντας τις οδηγίες των φύλλων εργασίας κάνουν κλικ στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που τους ζητείται ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκουν, παρατηρούν και αναζητούν στοιχεία για την απάντηση των ερωτημάτων.

Τα φύλλα εργασίας που διανέμονται στις ομάδες και υποομάδες περιέχουν θέματα για έρευνα και επεξεργασία, ερωτήσεις στις οποίες οι μαθητές πρέπει να δώσουν απαντήσεις.

Οι πέντε ομάδες – η καθεμία αποτελείται από δύο υποομάδες - είναι οι εξής:

1^η ομάδα «Βιογράφοι»: οι μαθητές αναζητούν πληροφορίες για τον Κ.Π. Καβάφη, τη γέννησή του, την καταγωγή του, τους κυριότερους σταθμούς της ζωής του (χρονολόγιο), τον θάνατό του. Επίσης, διερευνούν το συγγραφικό έργο του και ποιοι έγραψαν για τον ίδιο.

2^η ομάδα «Ιστορικοί»: οι μαθητές μελετούν το γεγονός ότι ο Καβάφης έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ιστορία η οποία υπήρξε και πηγή έμπνευσης πολλών ποιημάτων του και επισημαίνουν το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής που γεννιέται και μεγαλώνει ο Καβάφης και ποιες ιστορικές αναφορές, άμεσες ή έμμεσες γίνονται στο ποίημα.

3^η ομάδα «Λογοτέχνες - Καλλιτέχνες»: οι μαθητές προσπαθούν να φανταστούν εικόνες διαβάζοντας το ποίημα. Το ζητούμενο είναι να βρουν εικόνες από το διαδίκτυο ή να τις ζωγραφίσουν και να τις αντιστοιχίσουν με στίχους του ποιήματος. Επιπλέον, τους ζητείται να δώσουν μία διαφορετική συνέχεια στο ποίημα κι ένα διαφορετικό τέλος αλλάζοντας τους στίχους ή γράφοντας καινούριους.

4^η ομάδα «Γλωσσολόγοι»: οι μαθητές αναζητούν στοιχεία για την ιδιότυπη γλώσσα και τη θεατρικότητα των ποιημάτων του Καβάφη στο έργο του και στο ποίημα.

5^η ομάδα «Αναγνώστες - Κριτικοί»: οι μαθητές προσπαθούν να ανακαλύψουν τους συμβολισμούς και μερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη στο έργο του και στο ποίημα.

Συμπεράσματα – Αποτίμηση - Συμβολή

Ανακεφαλαιώνοντας, η διδακτική πρόταση φιλοδοξεί να παρουσιάσει ένα καινοτόμο μοντέλο διδασκαλίας ενός ποιήματος ενός κορυφαίου ποιητή του εικοστού αιώνα με τη συνδρομή των ΤΠΕ και οπτικοακουστικού υλικού. Γίνεται έτσι μία προσπάθεια μέσα από τη διδασκαλία του συγκεκριμένου έργου να αποκαλυφθεί η διαχρονική αξία του με αυτενέργεια και προσωπική δημιουργία των συμμετεχόντων. Το κείμενο αποτελεί το έναυσμα για την έρευνα των μαθητών που δεν περιλαμβάνει απλή αναζήτηση και παθητική διερεύνηση πηγών αλλά εξελίσσεται σε μια δημιουργική αναπαραγωγή, με ενεργοποίηση της κρίσης και της φαντασίας που στηρίζεται στην ομαδοσυνεργατική προσπάθεια.

Ο τρόπος προσέγγισης του ποιήματος έχει ως κεντρικό στόχο να εμπλέξει τους μαθητές στη διδακτική διαδικασία, να νιώσουν συναισθήματα και να τα εκφράσουν. Πρωταρχικό μέλημα είναι ένα ευχάριστο μάθημα χρησιμοποιώντας και βιωματικές τεχνικές. Η όλη προσπάθεια στηρίζεται σε σύγχρονες θεωρίες μάθησης που ακολουθούν τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων αλλά πηγαίνει και πιο πέρα με στόχο μια πολυφωνική διδασκαλία.

Το διδακτικό σενάριο εφαρμόστηκε στο εργαστήρι Η/Υ ενός σχολείου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη συμμετοχή μαθητών της Α' Λυκείου.

Η συμβολή του στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι σημαντική γιατί έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν πολύπλευρα το μάθημα της λογοτεχνίας και κριτικά τον ψηφιακό γραμματισμό και τους ενέπλεξε ενεργά και δημιουργικά στη διαδικασία της μάθησης.

Ακόμα και οι μαθητές με μέτρια επίδοση ή οι συνήθως «αδιάφοροι» στην τάξη ενεργοποιήθηκαν στα πλαίσια της ομάδας και διαπίστωσαν ότι το μάθημα της λογοτεχνίας είναι αρκετά ενδιαφέρον. Γενικά, οι στόχοι που τέθηκαν εξ αρχής ικανοποιήθηκαν σε γενικές γραμμές και αυτό φάνηκε από τα φύλλα αξιολόγησης του σεναρίου που συμπλήρωσαν οι μαθητές στο τέλος της διαδικασίας και αφορούσαν τόσο το γνωστικό μέρος του κειμένου όσο και την άποψή τους για το πώς τους φάνηκε το σενάριο διδασκαλίας, τι τους άρεσε, τι τους δυσκόλεψε και τι θα άλλαζαν. Στους περισσότερους μαθητές άρεσε το ότι βρήκαν αρκετά άγνωστα στοιχεία για τον Καβάφη και συνειδητοποίησαν την παγκόσμια αξία του έργου του. Στάθηκαν δε, στους συμβολισμούς του ποιήματος που είναι διαχρονικοί και σε κάθε εποχή επίκαιροι. Τέλος, θα ήθελαν τα φύλλα εργασίας να ζητούν λιγότερα στοιχεία ή να δοθεί περισσότερος χρόνος ώστε να υπάρχει η σχετική άνεση να βρεθούν και να καταγραφούν. Συμπερασματικά, περισσότερο επιτεύχθηκαν οι γνωστικοί στόχοι, λιγότερο οι ψηφιακοί

στόχοι λόγω ανισοτήτων μεταξύ των μαθητών στην ευχέρεια χρήσης της ψηφιακής τεχνολογίας και οι παιδαγωγικοί στόχοι αφού

Βιβλιογραφικές Αναφορές

DeBono, Ed. (1985). *Six Thinking Hats*. London: Penguin.

Αποστολίδης, Γ. (2012). *Τα έξι καπέλα της σκέψης*. Ανακτήθηκε στις 19/08/2019 από την ηλεκτρονική διεύθυνση <http://gar-ap.blogspot.com/2012/10/6-e-dward-de-bono.html>

Δημητριάδου, Κ. & Ευσταθίου, Μ. (2007). Ο αναστοχασμός ως εργαλείο επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών σε πλαίσια επιμορφωτικών δράσεων: ένα παράδειγμα εφαρμογής. Στο: International Conference for Open and Distance Learning 2007

Καπλάνη, Β. & Κουντουρά, Λ. (2000). Λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: από το μαθητή στον αναγνώστη. Στο: Βενετία Αποστολίδου, Βικτωρία Καπλάνη & Ελένη Χοντολίδου (Επιμ.), *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, σσ. 161-168. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

Κολιάδης, Ε. (2006). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*. Τόμος Β', Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Κουτσελίνη-Ιωαννίδου, Μ. (2008). *Εποικοδόμηση και Διαφοροποίηση Διδασκαλίας Μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας*. Λευκωσία: αυτοέκδοση

Κουτσογιάννης, Δ. (2011). Η εισαγωγή των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση και τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων. Στο: *Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση των επιμορφωτών στα Πανεπιστημιακά Κέντρα Επιμόρφωσης*. Τεύχος 3, Κλάδος ΠΕ02, Α' έκδοση. Πάτρα: Ι.Τ.Υ.

Ματσαγγούρας, Η. Γ. (1999). *Στρατηγικές Διδασκαλίας*. Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2001). *Στρατηγικές Διδασκαλίας*. Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2008). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: εκδόσεις Gutenberg.

Νικολαΐδου Σ. (2014). Η διδασκαλία της λογοτεχνίας με ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Στο: *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*. Τεύχος 3ο, Κλάδος ΠΕ02, γ' έκδοση αναθεωρημένη. Πάτρα: Ι.Τ.Υ.

Σολομωνίδου, Χ. (2006). *Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Εποικοδομητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Τσαρμποπούλου, Α. (2000). Θέατρο: Η κωμική σκηνή. Στο: Βενετία Αποστολίδου, Βικτωρία Καπλάνη & Ελένη Χοντολίδου (Επιμ.), *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, σσ. 185-200. Αθήνα: Τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός.

Φρυδάκη, Ε. (2003). *Η Θεωρία της Λογοτεχνίας στην Πράξη της Διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.

Παράρτημα

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΟΜΑΔΑ 1 (Βιογράφοι)

Αφού μελετήσετε τη βιογραφία του Καβάφη <http://www.kavafis.gr/kavafology/bio.asp>, να συντάξετε ένα σύντομο κείμενο με την προσωπογραφία του επισημαίνοντας την αξία του ως ποιητή. Να σχολιάσετε ιδιαίτερα την ταυτότητά του όπου ως επάγγελμα αναγράφεται «ποιητής».

ΟΜΑΔΑ 2 (Ιστορικοί)

Ο Καβάφης έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ιστορία η οποία υπήρξε και πηγή έμπνευσης πολλών ποιημάτων του. Ποιες ιστορικές αναφορές, άμεσες ή έμμεσες γίνονται στο «Περιμένοντας τους βαρβάρους»; Διαβάστε σχετικά στη διεύθυνση:

http://latistor.blogspot.com/2010/03/blog-post_12.html

ΟΜΑΔΑ 3 (Λογοτέχνες – Καλλιτέχνες)

Τι είδους εικόνες φαντάζεστε διαβάζοντας το ποίημα; Το ζητούμενο είναι να βρείτε εικόνες από το διαδίκτυο ή να τις ζωγραφίσετε και να τις αντιστοιχίσετε με στίχους του ποιήματος.

Επιπλέον, προσπαθήστε να δώσετε μία διαφορετική συνέχεια στο ποίημα κι ένα διαφορετικό τέλος αλλάζοντας τους στίχους ή γράφοντας καινούριους. Χρησιμοποιείστε τις εικόνες σ' ένα αρχείο ppt - με μουσική επένδυση αν είναι δυνατόν - στο οποίο θα παρουσιάσετε τη νέα εκδοχή του ποιήματος.

ΟΜΑΔΑ 4 (Γλωσσολόγοι)

Βρείτε στοιχεία για την ιδιότυπη γλώσσα και τη θεατρικότητα των ποιημάτων του Καβάφη.

(<http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/list.asp>).

<http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/content.asp?id=16>,

<http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/content.aspid=19>,

<http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/content.asp?id=11> http://latistor.blogspot.com/2010/03/blog-post_18.html

και να επιβεβαιώσετε ότι υπάρχουν στο «Περιμένοντας τους βαρβάρους».

ΟΜΑΔΑ 5 (Αναγνώστες – Κριτικοί)

Ανακαλύψτε τους συμβολισμούς μερικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησης του Καβάφη. Δείτε τις διευθύνσεις <http://www.kavafis.gr/kavafology/articles/list.asp> http://latistor.blogspot.com/2010/03/blog-post_19.html και http://giouga.blogspot.com/2013/03/blog-post_7.html

και επιβεβαιώστε ότι υπάρχουν στο «Περιμένοντας τους βαρβάρους».

Ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του μαθήματος στο εργαστήριο των Η/Υ

1. Κατά τη γνώμη σας το σημερινό εργαστήριο ήταν:

- πολύ ενδιαφέρον
- αρκετά ενδιαφέρον
- λίγο ενδιαφέρον
- καθόλου ενδιαφέρον

2. Θεωρείτε ότι αυτός ο τρόπος διεξαγωγής του μαθήματος σας βοήθησε να κατανοήσετε καλύτερα το μάθημα από ό,τι ο παραδοσιακός τρόπος διδασκαλίας;

- Πάρα πολύ
- Αρκετά
- Λίγο
- Καθόλου

3. Τι σας άρεσε πιο πολύ στη σημερινή διαδικασία;

.....
.....

4. Τι σας δυσκόλεψε/δεν άρεσε;

.....
.....

5. Τι θα αλλάζατε στο διδακτικό σενάριο και στην όλη διαδικασία;

.....